

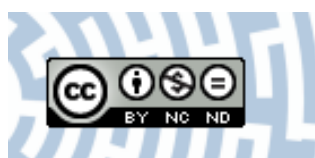

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Problemy studentów z pozycjonowaniem wychowania w edukacji informatycznej uczniów młodszych klas szkoły podstawowej

Author: Marcin Musioł

Citation style: Musioł Marcin. (2020). Problemy studentów z pozycjonowaniem wychowania w edukacji informatycznej uczniów młodszych klas szkoły podstawowej. "Dydaktyka Informatyki" (T. 15, (2020), s. 92-103), doi 10.15584/di.2020.15.6

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

Marcin MUSIOŁ

*ORCID: 0000-0001-6597-3063. Dr, Uniwersytet Śląski, Wydział Nauk Społecznych,
Instytut Pedagogiki, ul. Grażyńskiego 53, 40-007 Katowice; e-mail: marcin.musiol@us.edu.pl*

PROBLEMY STUDENTÓW Z POZYCJONOWANIEM WYCHOWANIA W EDUKACJI INFORMATYCZNEJ UCZNIÓW MŁODSZYCH KLAS SZKOŁY PODSTAWOWEJ

STUDENTS' PROBLEMS WITH POSITIONING UPBRINGING IN IT EDUCATION IN THE CASE OF EARLY SCHOOL PUPILS

Słowa kluczowe: edukacja informatyczna, wychowanie, przygotowanie zawodowe nauczycieli.
Keywords: IT education, upbringing, teacher professional training.

Streszczenie

W każdym z obszarów edukacji realizowanych w klasach I–III, także w edukacji informatycznej, należy zachować proporcje między działaniami kształcącymi i wychowawczymi. Przekonywać nauczycieli do wychowania informatycznego, związanego zwłaszcza z bezpiecznym i optymalnym korzystaniem z technologii informacyjno-komunikacyjnych przez młodych użytkowników, należy już na etapie ich przygotowania zawodowego. W opracowaniu zamieszczono zapisy z podstawy programowej oraz z wybranych programów nauczania bezpośrednio lub pośrednio związane z wychowaniem informatycznym. Dokonano analizy działań dotyczących tego wychowania w przygotowaniu i prowadzeniu lekcji przez studentów kierunku pedagogika o specjalności edukacja wczesnoszkolna. Zasygnalizowano także występowanie u niektórych z tych studentów zachowań świadczących o brakach w obszarze tego wychowania, a to u ludzi dorosłych staje się problemem trudnym do rozwiązania.

Abstract

In each education area implemented in grades I–III, including in IT education, proportions must be maintained between educational and upbringing activities. As early as at the stage of their professional training, teachers should be encouraged to spread IT upbringing, in particular related to the safe and optimal use of information and communication technologies by young users. The study refers to what is contained in the core curriculum and selected curricula directly or indirectly

related to IT upbringing. It also analyses activities connected with IT upbringing in the preparation and conducting of classes by students of pedagogy majoring in early school education. Some of these students demonstrate a type of behaviour which shows lack of information regarding the area of IT upbringing, which in adult life may become a hard problem to solve.

Wprowadzenie

Kiedy porównujemy przebieg kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczycieli różnych przedmiotów, okazuje się, że studia pedagogiczne o specjalności edukacja wczesnoszkolna należą do najbardziej złożonych. Muszą one zapewnić studentom możliwość nabycia merytorycznych i metodycznych kompetencji dających im podstawy realizowania zajęć w obrębie rozmaitych specjalności, które obejmują oddalone od siebie dziedziny wiedzy: nauki humanistyczne, ścisłe, artystyczne oraz techniczne. Jednym z takich rodzajów jest edukacja informatyczna. Nabywanie kompetencji umożliwiających właściwe przygotowanie i prowadzenie lekcji w pracowni komputerowej nie odbywa się bez komplikacji. Jednym z pojawiających się problemów jest koncentrowanie się studentów prawie wyłącznie na działaniach dydaktycznych, a tym samym marginalizowanie przez nich działań wychowawczych, nie tyle związanych z reagowaniem na występowanie niepożądanych zachowań uczniów w pracowni komputerowej, co celowych i planowych działań z obszaru wychowania informatycznego. Podstawowym celem działań dydaktycznych jest kształtowanie kompetencji umożliwiających uczniowi korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych na określonym poziomie. Natomiast wychowanie informatyczne ma sprawić, że korzystanie z technologii będzie bezpieczne i optymalne, co powinno wyznaczać jego rangę w podejmowanych działaniach z uczniami.

Tekst został napisany z perspektywy nauczyciela akademickiego realizującego zajęcia z przedmiotów/modułów: technologie informacyjno-komunikacyjne oraz podstawy i metodyka zajęć komputerowych w klasach I–III.

Teoretyczne i praktyczne zagadnienia wychowania na lekcjach edukacji informatycznej

W pracy edukacyjnej nauczyciela wyróżnić można dwie podstawowe kategorie: działania dydaktyczne i działania wychowawcze. Przygotowując studentów do ich podejmowania, należy wyjaśnić, że działania dydaktyczne mogą być realizowane niezależnie od działań wychowawczych (choć często jest to nieuzasadnione), natomiast celowe i planowe działania wychowawcze muszą być powiązane z działaniami dydaktycznymi, które zapewniają uczniowi opanowanie

wiedzy i zdobycie umiejętności niezbędnych do wypracowania pożądaných zmian w postawach oraz istotnych przewartościowań w obrębie systemów aksjologicznych i normatywnych, a zatem i związanych z nimi zachowaniami. Student powinien także wiedzieć, że skuteczność działań dydaktycznych osiągnięta jest najczęściej po jednokrotnym ich zrealizowaniu, jednak nie zawsze tak się dzieje; bywa, że działania wychowawcze należy powtarzać.

W realiach wychowawczych „nie wymyślono jeszcze takiego systemu pedagogicznego, który by sam, bez pomocy innych systemów czy metod, w sposób przewidywalny prowadził wprost do osiągnięcia zamierzonych rezultatów pedagogicznych. W każdym wypadku plany wychowawcy krzyżuje autonomiczne Ja w dziecku lub młodym człowieku”¹. Warto dodać, że poza tym „Ja” jednostka poddana jest wielu czynnikom utrudniającym realizację tych planów, zwłaszcza wpływom i naciskom środowisk społecznych, jakich jest członkiem.

Czy zatem warto, by pedagog, nauczyciel-wychowawca planował i realizował działania wychowawcze, jeśli ich skuteczność jest nieprzewidywalna i w wielu obszarach nieweryfikowalna? Odpowiedź jest prosta i jednoznaczna – tak! Nawet wtedy, gdy rodzą się wątpliwości, a szansa, że u jednego czy kilku uczniów w klasie wystąpią pozytywne zmiany jest niewielka.

Oprócz działań, które kwalifikować można jako (ogólno-) wychowawcze, w rzeczywistości edukacyjnej używa się także określenia „wychowanie” w połączeniu z przymiotnikiem wiążącym je z niektórymi przedmiotami szkolnymi, np. wychowanie plastyczne, wychowanie techniczne itp. Dlatego w pracy ze studentami, którzy zdobywają wiedzę pedagogiczną w obrębie specjalności edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne, na zajęciach z zakresu edukacji informatycznej w celu promowania działań wychowawczych nie tylko można, ale wręcz należy używać terminu „wychowanie informatyczne”.

Wychowanie informatyczne ma ścisły związek z szerszym pojęciem „wychowaniem do mediów”, rozumianym jako kształtowanie kompetencji (wiedzy, umiejętności, postaw i nawyków), a także bezpiecznego i świadomego korzystania z dostępnych technologii. Jego cele są rozległe, stają się nimi m.in.: zwiększanie bezpieczeństwa wychowanka korzystającego z mediów, kształtowanie jego umiejętności krytycznego odbioru przekazów medialnych oraz doprowadzenie do świadomego korzystania z nich, które jest zgodne z ich przeznaczeniem.

Szczególne miejsce mają działania związane z bezpiecznym korzystaniem z mediów. Przyjmują one wymiar wieloaspektowy dotyczący kontaktów z niewłaściwymi ludźmi mogącymi wyrządzić dziecku krzywdę psychiczną i/lub fizyczną, odbioru przez nie niepożądanych, szkodliwych, a nawet niebezpiecznych przekazów zdarzających się w przypadkach zawodzenia zabezpieczeń systemowych

¹ O. Speck, *Być nauczycielem. Trudności wychowawcze w czasie zmian społeczno-kulturowych*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2003, s. 181.

i technologicznych. Warto też zwrócić uwagę na zachowania zdrowotne, np. właściwą, ergonomiczną postawę ciała przy stanowisku komputerowym².

W działaniach wychowawczych jedno z priorytetowych miejsc zajmuje kształtowanie systemów aksjologicznego i normatywnego ucznia. Zdaniem Mieczysława Łobockiego w przedszkolach i szkołach w ramach tego kształtowania najistotniejsze są wartości: altruizm, tolerancja, odpowiedzialność, wolność i sprawiedliwość³. W przypadku wychowania informatycznego, zwłaszcza w kontekście zamieszczania informacji w sieci i komunikacji interpersonalnej pośredniej, do tej puli wartości należy dodać: uczciwość, mądrość, prawdę, szacunek do innego człowieka i jego dóbr, a także inne.

Korzystanie przez uczniów z technologii informacyjno-komunikacyjnych skutkuje poznawaniem przez nich wielu różnorodnych stanowisk, poglądów oraz łamaniem tabu. Wymusza to m.in. na nauczycielach dokonywanie korekt w kształtowaniu systemów aksjologicznego i normatywnego, czego odzwierciedleniem jest poszerzanie akceptowanych zachowań młodego pokolenia⁴.

Widocznym efektem działań wychowawczych podejmowanych przez nauczyciela jest zachowanie ucznia. Pedagog musi zatem być dobrym obserwatorem i umieć kompetentnie analizować reakcje podopiecznych. Nie wystarczy, że sprawdzi u nich poziom wiedzy i umiejętności mających związek z wychowaniem informatycznym. Nawet jeśli skala jest wysoka, co świadczy o tym, że uczeń wie i potrafi odpowiednio korzystać z technologii informacyjno-komunikacyjnych, w rzeczywistości może się zdarzyć, że ani tej wiedzy, ani też umiejętności nie wykorzystuje, np. zna zasady netykiety, ale ich nie przestrzega.

Wychowanie w obszarze edukacji informatycznej w dokumentach źródłowych

Uzasadniając potrzebę podejmowania celowych działań wychowawczych podczas wykładów lub w dyskusjach na ćwiczeniach, należy m.in. wykazać, że są one konieczne, a nie nadprogramowe. Nadrzędnym dokumentem dla nauczyciela jest podstawa programowa. Działania edukacyjne, w których niebagatelną rolę odgrywa wychowanie informatyczne, opisano już w rozdziale „Zadania szkoły”, gdzie podkreślono rolę placówki edukacyjnej, która ma przygotowywać uczniów „do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w trakcie korzystania z zasobów dostępnych w Internecie, krytycznej analizy informacji, bezpiecz-

² M. Musioł, *Pedagogizacja medialna rodziny. Zakres – uwarunkowania – dylematy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013, s. 129–130.

³ M. Łobocki, *Teoria wychowania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004, s. 108.

⁴ M. Musioł, *Pedagogizacja medialna...*, s. 78.

nego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci”.

W zapisach tej podstawy programowej w treściach bezpośrednio odnoszących się do procesów kształcenia i wychowania na pięć ponumerowanych zbiorów osiągnięć uczniów aż dwa można ściśle lub pośrednio kojarzyć z wychowaniem. Pierwszy z nich (z numerem 4) dotyczy osiągnięć w zakresie rozwijania kompetencji społecznych ucznia, dookreślając współpracę z innymi uczniami, wymienianie się z nimi pomysłami i doświadczeniami z wykorzystaniem technologii, a także wykorzystywanie przez niego możliwości technologii do komunikowania się w procesie uczenia.

Studenci mają problemy z celowym kształtowaniem u uczniów zachowań, umiejętności i działań opisanych w punkcie 4. Nie stają się one bowiem sednem tematów odrębnych zajęć, a muszą być osiąmane przy okazji realizacji tematów lekcji, których treści pozornie z nimi nie korelują.

Natomiast drugi zbiór osiągnięć uczniów (z numerem 5) skupia się na ich analizie w obszarze przestrzegania prawa i zasad bezpieczeństwa, w tym posługiwaniu się udostępnioną im technologią zgodnie z ustalonymi zasadami, rozróżnianiu pożądanym i niepożądanym zachowań innych osób (również uczniów) korzystających z technologii, zwłaszcza w Internecie, a także przestrzegania zasad dotyczących korzystania z efektów pracy innych osób i związanych z bezpieczeństwem w sieci⁵.

Niektóre osiągnięcia zapisane w punkcie 5 mogą być trzonem tematów lekcji, np. *rozdzielenie pożądanym i niepożądanym zachowań w sieci*. Inne zaś, np. *posługiwanie się udostępnioną technologią zgodnie z ustalonymi zasadami* będą realizowane niejako przy okazji na kilku lub nawet kilkunastu lekcjach.

Pomocne studentowi w podejmowaniu decyzji związanych z dylematem, czy dane cele i treści mają być nakierowane na działania dydaktyczne lub na działania wychowawcze, a także w określeniu odpowiednich proporcji dydaktyczno-wychowawczych mogą być programy nauczania będące drugim, istotnym dokumentem w pracy nauczyciela. Czy rzeczywiście się sprawdzają?

Do odpowiedzi na tak postawione pytanie losowo wybrano dwa programy nauczania informatyki w klasach I–III.

W pierwszym z nich⁶ w klasie I na 16 zagadnień dwa mogą być kojarzone z wychowaniem. Są to:

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356), <https://podstawaprogramowa.pl/Szkola-podstawowa-I-III>.

⁶ Program nauczania informatyki w klasach 1–3. WSiP., spradziadz.szkolnastrona.pl › download › f=program-in...

- Zasady bezpiecznego zachowania w pracowni komputerowej.
- Zasady pracy na komputerze.

Natomiast w klasach II i III zawierających po 30 zagadnień nie ma żadnego, które bezpośrednio dałoby się odnieść do wychowania.

Bogatsze treści związane z wychowaniem w tym programie nauczania znajdują się wśród sformułowanych celów kształcenia. Są to np.:

- Poznanie netykiety.
- Poznanie zagrożeń wynikających z nieprzestrzegania zasad bezpiecznej i higienicznej pracy z komputerem.
- Zrozumienie, że komputer nie zastąpi zabaw na świeżym powietrzu.
- Uświadomienie, że świat gier jest nieprawdziwy.
- Dbanie o porządek na stanowisku pracy.
- Respektowanie zasad zachowania w trakcie zajęć.
- Stosowanie ograniczeń czasowych w pracy z komputerem oraz innymi urządzeniami cyfrowymi.

W drugim z poddanych analizie programów nauczania⁷ dla klasy I wśród 33 zagadnień tylko jedno ma pierwiastek wychowania. Jest nim:

- Bezpieczna praca z komputerem.

Dla klasy II na 32 zagadnienia zaledwie jedno można – i to pośrednio – wiązać z wychowaniem. Jest nim:

- Tux Paint i edytor tekstu – mogą być autorem.

Nieco bogatsze z wychowawczego punktu widzenia są zagadnienia dla klasy III. Na 29 zagadnień są to:

- Do czego służą nam komputery? Korzyści i zagrożenia. Nieprawidłowe pozycje przy komputerze.
- Bezpieczeństwo w sieci – zasady korzystania z Internetu.
- Netykieta – dobre zachowanie w sieci.
- Pisanie na klawiaturze – powtórka.
- Bezpieczeństwo w sieci i netykieta – powtórka.

Po analizie tych programów nauczania można stwierdzić, że w marginalnym zakresie proponują nauczycielom podejmowanie *stricte* wychowawczych działań związanych z korzystaniem z technologii informacyjno-komunikacyjnych. Programy nauczania informatyki dla klas I–III nie spełniają zatem roli przewodnika ukierunkowującego studentów w obszarze wychowania informatycznego i medialnego uczniów klas początkowych. Rolę tę przejąć muszą publikacje

⁷ LOKOMOTYWA. Program edukacji wczesnoszkolnej (klasy 1–3 szkoły podstawowej). Zgodny z podstawą programową kształcenia ogólnego z dnia 14 lutego 2017 r. Praca zbiorowa pod red. M. Dobrowolskiej.

zwarte i czasopisma pedagogiczne, jednak nie tyle naukowe, co metodyczne. Pomocne studentom mogą być także materiały z Internetu, najlepiej profesjonalnie opracowane i sprawdzone, np. zamieszczane w sieci przez Fundację „Dajemy Dzieciom Siłę” (dawniej Fundacja „Dzieci Niczyje”).

Wychowanie w obszarze edukacji informatycznej w dokumentach nauczycielskich przygotowywanych przez studentów

Ćwiczenia ze studentami z przedmiotu metodyka edukacji informatycznej (nazwy są różne w zależności od uczelni) odbywają się na uniwersytetach lub w szkołach w ramach tzw. zajęć terenowych. W przypadku tych pierwszych zajęć rolę uczniów odgrywają studenci. Zarówno na ćwiczenia w szkołach, jak i w placówkach uniwersyteckich studenci przygotowują i realizują zajęcia. W ich przygotowaniu wiodącą czynnością jest napisanie scenariusza (lub uboższego w treściach konspektu) lekcji.

Przed przystąpieniem do opracowywania scenariusza student powinien najpierw przygotować się merytorycznie w zakresie danej tematyki lekcji. Szeroka wiedza merytoryczna pozwala mu na dokonanie wyboru tych obszarów wiedzy, które nie tylko sugerowane są w programie nauczania, ale także w jego opinii są istotne w aspekcie kształtowania kompetencji informatycznych uczniów. Po dokonaniu tego wyboru prowadzący może rozpocząć opracowywanie scenariusza, a pierwszą, najistotniejszą czynnością w tym opracowywaniu jest sformułowanie celów, których realizacja determinuje wszystkie czynności nauczyciela i uczniów w trakcie lekcji: wybór metod i form kształcenia, mediów i materiałów dydaktycznych oraz organizację przebiegu lekcji⁸.

Doświadczeni nauczyciele świadomi są ograniczeń planowanych działań i wpływów wychowawczych, dlatego w scenariuszach czy konspektach lekcji zamieszczając cele dotyczące tych działań, używają czasowników w czasie niedokonanym, np. kształtowanie zachowań uczniów, kształtowanie ich postaw, kształtowanie nawyków itp. W tworzeniu takich dokumentów pomocne mogą być cele wychowania, które Antonina Gurycka złożyła w cztery następujące grupy:

- cele **kreatywne** – „wywołać...”, „ukształtować...”;
- cele **optymalizujące** – „zwiększyć...”, „wzmocnić...”, „poszerzyć...”;
- cele **minimalizujące** – „osłabić...”, „ograniczyć”;
- cele **korekcyjne** – „przekształcić...”, „zmienić...”⁹.

⁸ Takie postępowanie zalecane jest m.in. [w:] C. Plewka, *Metodyka nauczania teoretycznych przedmiotów zawodowych*, Instytut Technologii Eksploatacji, Radom 1999.

⁹ A. Gurycka, *Struktura i dynamika procesu wychowawczego. Analiza psychologiczna*, PWN, Warszawa 1979, s. 163–164.

Mimo że klasyfikacja ta ma już ponad 40 lat, nie jest szczególnie krytykowana czy negowana. Dlatego nic nie stoi na przeszkodzie, by prezentować ją studentom.

Jeszcze w ostatniej dekadzie XX w. i z rzadka w początkach XXI wieku w scenariuszach czy konspektach lekcji nauczyciele musieli uwzględnić cele wychowawcze. Konieczność ich formułowania i realizowania była stosunkowo prosta dla większości lekcji z przedmiotów humanistycznych, natomiast bardzo trudna – lub wręcz niemożliwa – na niektórych lekcjach przedmiotów ścisłych czy technicznych. Należało bowiem przyjąć, że cel wychowawczy powinien być ściśle związany z tematem lekcji, a gdy temat ten dotyczył np. budowy komputera, to nauczyciel zmuszony do napisania celu wychowawczego sięgał po obszary wychowania mające niewiele wspólnego – lub niemające w ogóle związku – z omawianą tematyką, np. dotyczące kultury wypowiedzi.

Na przełomie XX i XXI wieku poznawcze, kształcące i wychowawcze cele lekcji poszły do lamusa. Zastąpiły je cel ogólny/cele ogólne oraz cele operacyjne. Podstawową cechą celów operacyjnych jest możliwość sprawdzenia poziomu ich realizacji. W przypadku celów wychowawczych nie ma możliwości skontrolowania tego poziomu, a zatem nie mogą one znajdować się wśród celów operacyjnych. Nie ma natomiast przeszkód, by były umieszczane wśród celów ogólnych.

Należy podkreślić, że cele wychowawcze mogą – ale nie muszą – być zapisane w konspektach czy scenariuszach lekcji. Zatem planowe i celowe działania wychowawcze na lekcjach – nie tylko edukacji informatycznej – mogą być marginalizowane lub nawet pomijane. I to zjawisko nader często obserwowane jest na lekcjach realizowanych przez studentów. Zbyt literalnie traktują oni treści zapisane w przygotowanych przez siebie konspektach lub scenariuszach, pomijając *stricte* wychowawcze cele operacyjne, które w celach ogólnych nie bywają zamieszczane. Nasuwa się więc wniosek, że na lekcjach tych brakuje celowo zaplanowanych i realizowanych działań wychowawczych.

Studenci prowadzący lekcje z zakresu edukacji informatycznej muszą podejmować doraźne działania wychowawcze związane z występowaniem zachowań dysfunkcyjnych adekwatnie do wagi tych zachowań. Są one niezbędne ze względu na specyfikę pracowni komputerowej, zwłaszcza jej kosztowne wyposażenie, które może ulec uszkodzeniu, gdy na przykład uczeń z ADHD opuści miejsce i poruszać się będzie po pracowni po omacku lub inny, zdenerwowany uczeń zareaguje agresywnie na niezrozumiałą sytuację. Student jest w o tyle niekorzystnej sytuacji, że na praktykach czy zajęciach terenowych nie poznaje potencjalnych uczniów, nie może zatem przewidzieć, jak się w danej sytuacji zachowają. Nie wie także, które dzieci uważniej obserwować, gdyż są zaliczane do grupy „szczególnego ryzyka”.

Przejawem marginalizowania planowych działań wychowawczych na lekcjach jest wypisywanie przez studentów w konspektach czy scenariuszach lekcji metod pracy z uczniami. W przygotowaniach pisemnych do scenariuszy zajęć opracowywanych przez studentów zawsze są nimi metody kształcenia. Żaden z nich jednak nie ujmuje metod czy technik wychowania. Nie musi to oznaczać pozorności podejmowania działań wychowawczych, jest jednak oznaką tego, że działania te sprowadzane są głównie do przekazywania wiedzy związanej z zachowaniami pożądanymi czy konsekwencjami podejmowania działań niepożądanych, niezgodnych z prawem itp. Niewiele jest jednakże działań związanych z kształtowaniem u dzieci postaw i nawyków oraz ich utrwalaniem.

W czasie oddawania tego opracowania do Redakcji czasopisma „Dydaktyka Informatyki” panowała pandemia COVID-19 (wywołana przez wirusa SARS-CoV-2). Wtedy to właśnie nastąpiła znaczna rozbieżność między działaniami wychowawczymi, a ściślej: przekazywaną uczniom wiedzą o konieczności ograniczania czasu korzystania z mediów na rzecz podejmowania innych aktywności a przejściem edukacji w tryb online, w którym uczniowie – nawet klas początkowych – spędzają kilka godzin przed ekranem komputera. Po zajęciach online, nie mogąc wychodzić z domu, nadal korzystają oni z komputera lub innych mediów.

Problem trudny do rozwiązania

W rozmowach o pracy dydaktycznej prowadzonych przez nauczycieli akademickich dość często pojawia się kwestia braku u studentów kindersztuby, czyli starannego wychowania wyniesionego z domu¹⁰. Niektórzy studenci wchodzą do pokoju wykładowców lub na salę w trakcie zajęć, nie pukając w drzwi, a potem nie próbują nawet tłumaczyć spóźnienia, nie używają zwrotów grzecznościowych itp.

Braki, nie tylko kindersztuby, i niedociągnięcia w wychowaniu z poprzednich etapów kształcenia wśród studentów widoczne są również w ich zachowaniach, postawach i nawykach podczas korzystania z technologii informatycznych, a szerzej: medialnych. Już na pierwszym roku studiów na zajęciach z modułu: technologie informacyjno-komunikacyjne wielu studentów nie podejmuje żadnych działań mających dostosować stanowisko komputerowe do potrzeb ergonomicznych, siedzą oni w nienaturalnych pozycjach przy stolikach, wyjmują pen-drive’y czy inne rodzaje pamięci zewnętrznej bez ich programowego, bezpiecznego usunięcia, pozostawiają włączone komputery po zakończeniu zajęć itd.

Z powodu pandemii COVID-19 zawieszono zajęcia w szkołach i na uczelniach, zalecając zdalne kształcenie, w którym kluczową rolę odgrywa komuni-

¹⁰ <https://sjp.pwn.pl/sjp/kindersztuba;2563444.html>

kacja interpersonalna pośrednia. Przejście na ten rodzaj kształcenia ujawniło wiele innych braków w informatycznym i medialnym wychowaniu studentów. Na pierwszy plan wysuwa się nieznanostwo zasad netykiety. Często pojawiającym się uchybieniem jest brak zwrotów grzecznościowych, czyli brak umiejętności zwracania się z szacunkiem do adresata czy pominięcie pozdrowienia lub wyrazów szacunku w zakończeniu mejla, a także podpisów. Zwykle treść mejla przyjmuje brzmienie: „Przesyłam zadanie 5”...

Kuriozalne są mejle, które nie mają żadnej treści, a zawierają tylko załącznik z rozwiązaniem zadaniem. Gdy do tego dochodzi, a adres mejlowy to na przykład niunia 123..., nawet nie wiadomo, kto jest autorem listu i zadania.

Nieprzestrzeganiem jednej z zasad netykiety, denerwującym odbiorcę, jest nieuisuwanie przez studenta wiadomości, na którą mejl stanowi odpowiedź. W przypadku zdalnego nauczania jest nią najczęściej treść zadania i komentarz do niego. Bywa, że wiadomość ta jest obszerna i zbędnie zapełnia skrzynkę mailową, a ponadto niepotrzebnie absorbuje uwagę nauczyciela akademickiego, który przecież ją zna, gdyż jest jej autorem.

Rzadko, ale zdarzają się mejle pisane wielkimi literami, co także narusza netyketę, gdyż wielkie litery są graficznym wyznacznikiem krzyku.

Nasuwa się zatem wątpliwość, czy przyszli nauczyciele nieutrzymujący nawet podstawowych standardów korzystania z technologii informatycznych i medialnych mogą być skuteczni w wychowywaniu informatycznym swoich uczniów? Nie ma jednoznacznej odpowiedzi na tak postawione pytanie, lecz jest warunkowa. Jeżeli przed podjęciem pracy zawodowej pozytywnie zmieniają swe zachowania, postawy i nawyki związane z użytkowaniem komputera, smartfona itp. oraz Internetu, to racjonalna staje się teza, że tak. Jeżeli natomiast nie nastąpi w nich przemiana w tej sferze aktywności, to maleje prawdopodobieństwo osiągnięcia przez nich sukcesów wychowawczych, gdyż jednym z podstawowych warunków skuteczności działań w wychowywaniu dzieci jest przykład dorosłych, a niektóre ich zachowania będą nosiły znamiona antyprzykładów.

Zarówno aktywni zawodowo, jak i przyszli nauczyciele edukacji informacyjnej muszą być pewni własnych zachowań i u swoich uczniów kształtować świadomość tego, iż bezrefleksyjne i aksjologicznie obojętne korzystanie z mediów elektronicznych (szczególnie z Internetu) prowadzi do powstania antywartości, których nie można kwalifikować jako braku, lecz należy zaliczać do wartości negatywnych, ujemnych. Dla autora tej tezy, Janusza Morbitzera, głównymi antywartościami dotyczącymi korzystania z tych mediów są intelektualne i duchowe zniewolenie, brak odpowiedzialności i fałsz¹¹.

¹¹ J. Morbitzer, *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2007, s. 303.

Konkluzje

Zajęcia na uczelniach mogą na wysokim poziomie przygotować nauczyciela klas początkowych do przygotowywania i przeprowadzania lekcji informatyki. Cele i treści edukacji informatycznej na pierwszym etapie kształcenia dotyczą podstaw korzystania z komputera i jego oprogramowania tekstowego i graficznego oraz z Internetu i merytorycznie prawie nie sprawiają studentom trudności. Prawie, bo wyjątek stanowi programowanie obiektowe. Na lekcjach z tego programowania studenci polecają uczniom wykonywanie metodą „krok po kroku” czynności programowania prezentowanych na ekranie, ale nie potrafią wytłumaczyć celu kolejnych posunięć.

Nauczyciele akademicki w trakcie tych zajęć powinni także wskazywać studentom istotę oraz znaczenie celowo i planowo realizowanego wychowania informatycznego na lekcjach informatyki, a także dostarczyć im wiedzy o podejmowanych działaniach związanych z tym wychowaniem. Działania te dotyczą m.in. kształtowania nawyku ergonomicznej pracy przy stanowisku komputerowym, kontrolowania czasu korzystania z urządzeń informatycznych, stosowania zasad netykiety w korespondencji mejlowej, dbania o to, by nie wyrządzać krzywdy innym w takiej korespondencji, informacji o tym, jak być asertywnym w przypadku podejmowania prób komunikowania się z dzieckiem osób mu obcych. Do przygotowania tych działań studentowi pomocne mogą być publikacje oraz materiały z Internetu, np. udostępniane przez Fundację „Dodaj Dzieciom Siłę”.

Najwięcej problemów z kształtowaniem u studentów kompetencji realizowania celów wychowania informatycznego w klasach I–III stwarzają braki w tym wychowaniu u samych studentów i wyrobione w nich niewłaściwe nawyki korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych. Niestety, skuteczność działań wychowawczych, nie zawsze wysoka u dzieci, maleje z wiekiem. To i zbyt mała liczba godzin przeznaczonych na realizację przedmiotów z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz podstawy i metodyka edukacji informatycznej nie sprzyjają holistycznej zmianie postaw i zachowań studentów w kwestii korzystania z cyfrowych technologii. Nauczyciele akademicki w trakcie tych zajęć mogą jednak wskazać studentom drogę do podjęcia trudu informatycznego samowychowania.

Bibliografia

- Gurycka A., *Struktura i dynamika procesu wychowawczego. Analiza psychologiczna*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979.
- LOKOMOTYWA. *Program edukacji wczesnoszkolnej (klasy 1–3 szkoły podstawowej)*. Zgodny z podstawą programową kształcenia ogólnego z dnia 14 lutego 2017 r. Praca zbiorowa pod red. M. Dobrowolskiej.

- Łobocki M., *Teoria wychowania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004.
- Morbitzer J., *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2007.
- Musiół M., *Pedagogizacja medialna rodziny. Zakres – uwarunkowania – dylematy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013.
- Plewka C., *Metoduka nauczania teoretycznych przedmiotów zawodowych*, Instytut Technologii Eksploatacji, Radom 1999.
- Speck O., *Być nauczycielem. Trudności wychowawcze w czasie zmian społeczno-kulturowych*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2003.

Netografia

<https://sjp.pwn.pl/sjp/kindersztuba;2563444.html>

Program nauczania informatyki w klasach 1-3. WSiP, spradziadz.szkolnastrona.pl › download › f=program-in...

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356), <https://podstawaprogramowa.pl/Szkola-podstawowa-I-III>.